

Večer v máji

Vítězná povídka Literární ceny Waltera Sernera 2024

DAVID SELTENREICH

Švestkovou alejí projížděl vůz. Uháněl vstříc paprskům slunce, které se pomalu klonilo k západu. Obloha byla vymetená a vzduch hřál. Docela jako v létě. Listoví šumělo a zpívali ptáci, pole podél cesty se táhla zdánlivě do nekonečna, silnice byla prázdná, tichá a mírná, jen malinko šplouchala a lehce se klikatila zvlněnou krajinou. Byl nádherný májový podvečer, jaký nelze slovy popsat.

Automobil byl odkrytý a řídil jej lékař. Vracel se právě z návštěvy své poslední pacientky. Byla to mladá žena, trpěla na souchotě. Její stav byl vážný, ale co to pro lékaře znamená – musí se oprostít od lidské bolesti, kterou den co den vidí. Ale snad že tak namáhavě oddychovala, že se tak teskně usmívala..., snad že byla tak něžná a nevinná..., nedokázal ji vypudit z hlavy. Mladí lidé by neměli tak trpět, říkal si. Mladí lidé by měli žít, radovat se z každého dne. Snad bude jednou umět zapomenout i na ni, ovšem teď to nedovedl, sám byl dosud mladý, bylo mu třicet let, jí dvacet osm. Proto to na něj tak doléhalo. Přesto se snažil na ni nemyslet a kolem hlavy mu vál teplý vánek.

Po straně silnice šel muž. Snad nějaký stařec. Měl potrhané oblečení a napadal na pravou nohu. Nepřipouštěl si to však a snažil se kráčet neztěžka, ale pravidelně, rytmicky, levá, pravá, levá, pravá, seno, sláma..., jak nejlépe dovedl. Že byl ale vyčerpaný,

byla to smutná podívaná. Lékař jej viděl zezadu. Zpomalil automobil a jel teď krokem podél něj. Pozoroval ho se zaujetím – to vzpřímené držení těla, tu tichou důstojnost, kterou přese vše v sobě měl.

„Nechcete svézt?“

Stařec s jistou tragikou trhl hlavou. Zdálo se, že si dosud vozu nevšiml. Lehce se mu zkrivila ústa, ale mlčel. Dívali se na sebe. Jeho oči byly hluboké, bezedné, avšak zakalené jako škopek s mýdlovou vodou. Lékař nedokázal proniknout pod její hladinu. Nedokázal z nich číst jako u jiných lidí. Takové oči viděl vždy jen u umírajících. Takové měla ta souchotinářka... Ale tento muž neumíral. Byl slabý, to ano, ale ještě žil. Co to tedy probůh je v těch očích, že jsou přece tak uhrančivé? Ten muž žil každým svým pohybem, každým tím lehkým škubnutím, připadalo lékaři. Žil docela vášnivě, lékař nevěděl, proč mu to tak přijde, ale cítil to, někde v tom nekonečnu těch očí bylo cosi bláznivě, trýznivě živého,

co ale vůbec neodpovídalo unavené tělesné schránce, v níž se nacházely. Co tedy asi dělá? Proč mlčí? Měří si ho? Nevěří mu? Přemýšlí o té nabídce déle, než je zvykem. Švestkové listy zase tak zašustěly, pak zacvrlikal kos. Snad že na to čekal, snad že to přede musil vědět, že to přijde, že v tom bylo cosi osudového, co on nedokáže postřehnout, myslil lékař, snad že se to musilo stát, aby mohl promluvit, teprve pak stařec řekl: „Ano, to byste byl hodný.“

Odjížděli alejí, minuli boží muka v zatáčce, to Kristovo utrpení, které i přes svou nesmírnou a nelidskou bolest vypadá na všech těch sochách tak nepatřičně něžně a lehce, asi že on má tak klidnou a vyrovnanou tvář, neboť ví, že se obětuje pro cosi dobrého a že každá taková oběť je vlastně krásná a čistá, dokonale něžná, a jeli do zářivého plamene květnového večera a ani jeden z nich nepromluvil.

Dorazili do vesnice.

„Co budete teď dělat?“

„Musím pokračovat v cestě.“

„Kam míříte?“

„Už je to jen kousek.“

„Brzy bude noc.“

„Já vím.“

Muž odpovídal úsečně, ale ne tvrdě. Stáli teď na návsi před kapličkou, seděli v autě a slunce již zapadlo za obzor skoro celé, už z nich zbyly jen stíny. Lékaři se najednou v tom podivném světle nezdál jeho

spolujezdec tak starým, už to pro něj nebyl stařec. Díval se na něj teď zblízka a prohlížel si v posledních záblescích dne jeho mozolnaté ruce, svaly na nich, které byly dobře rostlé, ale zmožené, ulomený nehet, pak se zadíval na hrud' a pak zase do tváře, ale najednou, snad že už byla skoro tma, v ní neviděl tolik vrásek jako prve, viděl v ní jen starosti a bolest, ale už to nebylo stáří, co ji hyzdilo. Byl to pro něj zkrátka muž, mohlo mu být přes padesát, ale ne o moc více; prošel si velikými strastmi a ty způsobily, že vypadal starší.

„Odkud jdete?“

„Z Terezína,“ říká muž s jistou nevolí.

„Máte kde přenocovat?“

Muž pokrčil rameny, ale neřekl to, neřekl to slůvko, neřekl *ne*. Bylo mu to jistě trapné. Lékař pochopil: „Můžete přespat u mě. Má žena vaří večeri.“

Už nezašustěly švestkové listy, dávno z té aleje vyjeli, ale byla tu na návsí lípa, pod tou lípou žulový pomníkům, co odešli do první války a už se z ní nevrátili, mnoho a mnoho jmen pod sebou, příliš mnoho na tak malou vísku, mezi nimi lékařův strýc, byl mladý, bylo mu dvacet dva let, měl žít, radovat se z každého dne, zůstalo

jen to jméno a věk, pár písmenek, ani kosti se nenašly, prý nezávěsný kdesi v Itálii...; ta lípa lehce zašuměla, byla stará a vysoká, nejvyšší větve se vlétaly do mřížoví nebeské brány, tak právě tam někde to tak docela něžně, jako když trpí Kristus na božích mukách, zašumělo, snad že zafoukal vítr, na tmavém nebi se rýsovaly obrysy ještě temnějších listů, tam jistě musí být někde i svatý Petr; kos však mlčel. Muž konečně promluvil: „Nemohu vás takhle obtěžovat. Opravdu ne.“

Lékař toho nedbal, nastartoval vůz a sjel z návsí vedlejší cestou, která vedla k jeho domu. Muž ještě jednou zaproteštoval, ale už slaběji. Pod koly jim skřípal štěrk, pak cesta skončila a oni projeli dřevěnou branou. Zastavili v zahradě. Mezitím šero zhoustlo a proměnilo se v tmu. Dům byl žlutě omítnutý. Nad vchodem svítila starodávná lucerna, zpod krajkových záclon zářila také okna. Kráčeli tmou k lucerně, přitahovala je jako letní hmyz, pod sebou měli měkký trávnick, který se zachvíval, jak na něj našlapovali, slyšeli cvrčka, zahoukala sova, muž se bokem otřel o jabloň. Dveře se náhle samy otevřely, stála v nich lékařova žena, také mladá, krásná, kaštanové kadeře v drdolu, ve světlých šatech a zástěře, v zádech elektrické světlo, které dodávalo její siluetě zdání svatosti.

„Vojtěchu.“

„Eliško.“

Políbili se a lékař pak ustoupil a představil ji hostovi, jeho však představit nemohl, neznal jej, řekl jen „pan...“, čekal, že bude doplněn, ale host se zeptal: „Sejde na tom vůbec?“, ale pak se přece tak nějak pousmál, poprvé za tu dobu, co spolu byli, a představil se, řekl: „Perutz. Leopold,“ a galantně jí políbil ruku. Ona se zasmála. Pak vstoupili.

Na stole v pokoji bylo prostřeno pro dva, ale paní domu hned přidala

třetí talíř, byl to cibulák, také příbor, vidličku, lžici, nůž, vše bylo vycíděné a jaksi sváteční, kroucenou židli, typický biedermeier, nad pokojem se vznášel prazvláštní opar domácího klidu, nádhery, za okny byla černočerná tma, ale tady byl pěkný lustr, na zemi hustý koberec, v rozích dlouhé stíny, obrázky na stěnách, svatební fotografie, lékař a jeho žena, jak krásné, poetické, když se lidé mají rádi, u stěny knihovna z lesklého černého dřeva, pan Perutz šel hned k ní, a že měla dvířka a byla zasklená, neodvážil se ji otevřít, jen mlčky četl názvy, kde mu v tom bránila dřevěná lišta, musel jich několik přeskocit, ale to mu nevadilo, hlavu měl zvrácenou do strany a docela těsně ji lepil na sklo, jako když vůl dýchal na Ježíška, který pak tak něžně trpěl, lékař to viděl a říkal: „Jen ji otevřete a podívejte se, pokud chcete,“ on však na to jen: „Ale ne,“ a ústa mu jela a téměř neznatelným šepotem, který se ztrácel v třešce nádobí z kuchyně, si četl: „Rais, Jirásek, Třebízský...“, pak chvíli nic a pak šlo zase zaslechnout: „Jirásek, Němcová...“, přičemž všechna ta jména vyslovoval s jistou podivnou nábožnou úctou. Lékař se ještě zeptal: „Nechtěl byste se převléct?“ Pan Perutz sebou trhl, pak pohlédl na svůj žalostný šat. „To byste byl hodný.“

Lékař odběhl. Šel do patra, kde měli ložnici, rozsvítil, otevřel skříň a vytáhl nějaké šedivé kalhoty a bílou košili, co měl po svém otci, který zemřel o minulém létě, položil to na postel a hleděl na ty jemné proužky, co se táhly po kalhotách od pasu až do nohavic, na to vše, co mu z otce zbylo, krom jména a věku, pár písmenek a také kostí, pravda, které ležely na hřbitůvku za vesnicí, ale co to vlastně ty kosti jsou?, a bylo mu zase teskně, žádní lidé by neměli trpět, nikdo by neměl umírat, jeho otec mohl žít a radovat se z každého dne, naštěstí netrpěl, to je pravda, zemřel tak, jak

byl, tiše a skromně, na zahradě pod kvetoucí jabloní za horkého odpoledne, jen si lehl do lehátka a usnul pod věčným nebem, bum, z ničeho nic nebyl, usnul už navždy, Vojtěch mu nemohl pomoci, snad jen pan farář, ale netrpěl, o to tu šlo, prostě zmizel a vypařil se, bylo v tom cosi něžného, jako když trpí Kristus, je to tak vlastně správně, přesto tu ještě mohl být, nosit tyhle kalhoty, ty proužky, halit se do nich... Nesmí na to ale myslet, stejně jako nesmí myslet na tu souchotinářku, lidé umírají a je to tak správné, dává to našemu životu smysl, náš čas je omezen a to nás učí s ním hospodařit, co by bylo bez smrti?, jen prázdnota, kde ani ten kos nezpívá..., vždyť přece nežijeme proto, abychom umřeli, ale umíráme proto, abychom žili, to smrti jsme plní, když se smějeme, ničeho jiného...

Pak zavolal dolů na pana Perutze a ten vyšel do schodů, s námahou, ztěžka přitom dýchal, schody také malinko vrzaly, lékař vystoupil do chodbičky a nechal ho projít do ložnice, dveře zůstaly pootevřené, a že viselo na stěně zrcadlo a on do něj viděl, pozoroval v úzkém průhledu, jak pan Perutz rozvážně svléká, co má na sobě, pokládá to na židli, jak se sám tak hrozivě stydí za to neumyté tělo plné boláků, jak na sebe bere nejdřív košili a pak ty šedivé kalhoty, jak se zmocňuje těch proužků, co se vinou jako had, viděl, jak se pan Perutz pomalu proměňuje v jeho otce, i v té tváři to teď spatřil a nemohl to už nevidět, vždyť byli asi stejně staří, stejně pečliví, když teď pan Perutz skládal ty své hadry do takového truchlivého uzlíčku...

Pan Perutz teď otevřel dveře a zeptal se, jestli by nemohl poprosit ještě kravatu. „To opravdu není nutné takhle na večeři,“ říkal lékař smířlivě, pan Perutz však děl: „Ale ne.“ Zápolil s ní. Prsty měl ztuhlé a neobratné, třásl se mu, nemohl si poradit s jejím

vázáním, lékař k němu přistoupil, uchoпил ji, chtěl mu pomoci, zavázat mu ji, ale pan Perutz ho přes ty ruce klepl, mírně, ale důrazně, pravil při tom: „Ale ne.“ Dováže si ji sám.

Konečně byl hotov a mohli sejít k večeři. Eliška nalávala polévku, zeleninovou, naběračka cinkala o okraj talíře jako rolnička, seděli kolem stolu, jedli polévku, dlouhé stíny teď vrhaly jejich nosy, táhly se jim po obličejích, šatech, plazily se po zemi až za dveře, byly dlouhé a nestvůrné jako ty proužky, ale všichni byli jaksi vážní, nikdo nemluvil, nikdo nesrkal, nikdo se nedíval na druhé, každý jen sobě do talíře, všichni byli jaksi nervózní, jen celá zvonkohra lžic a porculánových talířů rozezňovala pokoj a vkládala do něj život.

Druhý chod se nesl v podobném duchu, na jeho konci si pan Perutz otřel ústa kapesníkem, distingovaně jako noblesní pán, a složil jej nadvakrát do talíře, poté promluvil a prolomil tu podivnou bariéru.

„Děkuji moc. Bylo to výborné,“ řekl. Eliška se vděčně usmála a její oči se smály s ní, měla je kaštanové zrovna jako ty kadeře, veliké a nádherné, čisté jako lesní tůň, v takových Vojtěch číst dovedl, byla veselá a radostná, ráda jej viděla, byla zaujatá podivným hostem a mile pobavená jeho úslužným chováním, bylo jí také dvacet osm let, zrovna jako té souchotinářce, která se usmívala jinak, teskně a zoufale, volajíc na pomoc smrti, a měla ty příšerné zkalené oči, Vojtěch zatřásl hlavou a prudce mrkl, nesmí na ni myslet, zatvářil se křečovitě a vstal, pomáhal sbírat nádobí a odnášel je do kuchyně, přitom se ale podíval na pana Perutze, který zase stál u knihovny, ale teď do ní nehleděl a díval se přes celý pokoj na portrét presidenta Masaryka, nevisel na té stěně déle než dva týdny, jeho oči jako by se prozářily od té doby, co se do nich díval prve, jistě mu pomohlo, že měl čisté šaty, košili,

šedivé kalhoty a kravatu, co si sám uvázel, že se dobře najedl, už v nich lékař také cosi viděl, pocit uspokojení a bezpečí, ale bylo to zatím mlhavé, nerozuměl tomu zcela.

Stáli všichni tři proti sobě, nikdo zase nevěděl, co říci, zase to byl pan Perutz, který ticho narušil: „Nemáte karty?“

Lékař udiveně přikývl. Došel ke komodě, vytáhl šuple a vyndal z něho balíček karet. Sedli ke stolu, který byl teď celý prázdný až na malou vázičku vprostřed, v níž bylo několik fialek, co rostly vzadu v zahradě, Vojtěch zamíchal karty, rozdál je, hráli, ale mluvili jen, co bylo nezbytné, žaludské eso se

na ně strašlivě šklebilo, pan Perutz prohrál a podrážděně se ohradil: „Ale ne.“

Dívali se na sebe, co teď také říci, že, Vojtěch s Eliškou chtěli o svém hostu konečně něco vědět, čekali na to od začátku, chtěli více vědět, co je zač, chtěli vědět, proč se chová tak, jak se chová, Vojtěch chtěl vědět, proč je tak podobný jeho otci, který také spíš mlčel, nežli mluvil, rád hrál karty, ale vždy prohrával, ještěže neměl ve zvyku hrát o peníze...

„Proč jste chtěl hrát karty?“

„Mám to ve zvyku. Vždy večer,“ opáčil pan Perutz a sbíral karty ze stolu, ruce se mu pořád tak drobně

třásl, skládal je do balíčku, jednu stranu vždy zarovnal o stůl, pak balíček překlopil a zase druhou stranu a ta první se mu rozpadla, rovnal by je takhle do nekonečna, snad to dělal jen proto, že nechtěl tolik mluvit.

„To je hezký zvyk,“ pravila Eliška jemně.

„Dělám to tak už velmi dlouho,“ odvětil pan Perutz vlídněji.

„Jak dlouho?“

Vojtěch nedokázal svou zvědavost potlačit. Věděl, že se neptá nejtaktičtěji, ale chtěl znát vše, chtěl tomu všemu rozumět, chtěl vidět jednotlivé dílečky té skládky, jak zapadnou do sebe, spojí se a dají mu odpověď, kdo je skutečně jejich hostem, odkud přišel a kam jde, co se mu stalo, proč je probůh! tak hrozně podobný jeho otci, co si o něm má myslet. Teď, když dokázal lépe číst v jeho očích, byl zmatenější snad ještě více než na začátku.

„Od té doby, co jsem začal učit.“

„Vy jste učitel?“

„Byl..., tedy jsem.“

„Kde jste učil?“

„Učím,“ pravil a kladl důraz na přítomnost onoho děje, „v jednom městečku nedaleko odsud.“

„A každý večer hrajete karty?“

„Každý večer,“ přikývl.

„Kolik vám je let?“

„Padesát čtyři.“

Tolik by bylo Vojtěchovu otci za necelý měsíc. Eliška to věděla a podívala se na Vojtěcha, měla zase v obličejí ten dlouhý stín nosu, jak se natočila do světla lustru, přesto je stále krásná, možná právě proto... Vojtěch její pohled opětoval, bylo to cosi zvláštního, magického, že pan Perutz mluvil úsečně, ale podmanivě, to BYL jeho otec, tento člověk nemohl být nikdo jiný, ten proužek slézal z těch kalhot a ovjél se jim kolem těla, přivazoval je k židlím a dusil je svým těsným objetím, byli jako Laokoon se svými syny, nedokázali odolat jeho

čarovné síle, podléhali jí, hlavně tedy Vojtěch...

„Říkáte, že jdete z Terezína?“

„To jsem řekl? Ale ne.“

Pan Perutz podivně zašilhal, snad že to opravdu neřekl, na krátký okamžik tomu byl lékař snad i ochoten uvěřit, cítil, že už není docela sám sebou, že má hlavu zamženou, přestože nepil, propadá jakési podivné iluzi, hypnóze, v níž se postupně utápí; tone v kouzelném májovém večeru, kdy za ním visí prezident Masaryk a před sebou má knihovnu z černého leštěného dřeva, zrovna tak černou, jako je tma venku, kdy před ním sedí jeho mrtvý otec, s nímž právě hrál karty a který toho musil tolik vytrpět, a deset kilometrů odsud zase umírá mladá žena, souchotinářka, co se tak teskně směje, nesmí na ni myslet, nesmí, trpí něžně jako Kristus na božích mukách, ach, je statečná, tak statečná a mladá, je jí dvacet osm let, nad ním svítí směšný lustr, co každému přiděluje dlouhý nos, že je jak Pinocchio, ve vzduchu je podivný opar domáckosti, která však omračuje, je tu také Rais, Jirásek, Třebízský, také Němcová, sedí s ním na biedermeierovských židlích a rozprávějí, říkají: „Ale ne,“ venku v měkké trávě cvrčí cvrček. Přesto se ještě nepoddá zcela, namítá: „To jste řekl.“

„Ano,“ připouští pan Perutz neochotně, „jdu odtamtud, ale proč o tom mluvit, mé jméno snad říká vše; jsem Leopold Perutz, z židovské rodiny, ale nepraktikující.“

„Přesto jste musel jít?“ ptá se Eliška.

„Jaké přesto?“ horlí pan Perutz, oči má teď už docela čisté a jasné a je to proto, že v nich plane hněv, nejkřišťalovější ze všech citů, najednou se také rozpovídal. „Co myslíte tím přesto? Že kdybych praktikoval, tak by to bylo v pořádku, že musím jít? Nikdo neměl jít!“

Eliška se kvapně omlouvá, nemyslela to tak, pan Perutz se dostává pomalu do varu, přerušuje ji: „Někam jsem šel a teď jsem tady. Sejde na tom tolik? Jsem tady a jsem opět člověk. Mám kalhoty, košili a kravatu. Mám kravatu, vidíte? Jako každý normální člověk. Večer hraji karty.“

„Jistě,“ povídá Vojtěch, „máte kravatu. A taky máte plno vzpomínek. Povězte, jaké to tam bylo.“

„Proč bych o tom měl mluvit? Řekněme, že jsem nikde nebyl. Že jsem docela běžný pobuda, kterých je na cestách tolik. Že jdu zkrátka jen od železnice do svého městečka, to je vše. To se snad nesmí?“

„Smí, smí,“ říká zase lékař. „Ale proč o tom nechcete mluvit?“

„Protože teď jsem normální člověk jako každý jiný. Tam jsem byl něco speciálního, teď už ale válka skončila a já se vracím domů. Teď už nejsem přeci ničím zvláštní, jsem docela obyčejný člověk, mám kalhoty, košili, dokonce i kravatu!“

Má kravatu, myslil lékař, má kravatu mého otce, dokonce se v ní i chová jako můj otec, dokáže v ní být stejně podrážděný. A řekne to nahlas: „Poslyšte, vy mi připomínáte mého otce. Vy vypadáte jako on, chováte se jako on, mluvíte jako on, nosíte jeho šaty. Zemřel loni v létě, bylo mu tolik, co vám.“

A pan Perutz neví, co na to říci, je trochu vyveden z míry, kam se diskuse posunula, praví jen: „Vidíte, a já loni v létě nezemřel. Ač jsem k tomu měl blízko.“

Lékař vidí onu obří zeď, která se snesla z nebes jako fatalistická divadelní opona a dopadla mezi ně dva, respektive mezi ně tři, vlastně mezi ně všechny, vždyť tu sedí také Rais, Jirásek, Třebízský, také Němcová, zeď, na níž visí prezident Masaryk, zeď, za níž pan Perutz skrývá sám sebe, zeď, za níž nechce nechat nikoho nahlédnout, a do jisté míry jej

chápe a rozumí té naprosto obyčejné touze ztratit se v davu, kamuflovat se a vypadat jako každý druhý, mít kalhoty, košili a kravatu, poté, co jste takovou dobu vyzdvihovali jako cosi odlišného, avšak pouze v tom smyslu, který vás má ostrakizovat, vyloučit ze společnosti, poplivat a zabít, ale cítí, že se takhle nic nedozví, že nic víc už takhle pochopit nedokáže. Ptá se: „Po čem jste toužil jako první, když skončila válka?“

Pan Perutz, učitel s kalhotami, košilí a kravatou, odpovídá: „Zapadnout. Být zase běžným člověkem, na kterého nikdo nevzpomene. Člověkem, který má kalhoty, košili a kravatu. Ne nějaké hadry.“

A sedí na biedermeierovské židli, na sobě má kalhoty, košili a kravatu, a je teď na to jaksi vyzývavě hrdý, ne že má něco, ale že má vše, vše, co potřebuje, teď ale teprve lékař lépe rozumí jeho očím, je to pocit uspokojení, který se v nich zračí, to je to, to je ta vůle k životu, co on má a ta souchotinářka ne, ten jasný cíl, za kterým lze jít, mít kalhoty, košili a kravatu, nic víc, nic míň, jen kalhoty, košili a kravatu, žádnou pozornost, té už měl moc a moc, zkrátka jen pocit, že je s vámi zacházeno jako s každým jiným, že nejste ničím výjimeční, a on s Eliškou to teď kazí, bojí chrám, který si pan Perutz buduje, bohapustými údery sráží k zemi jeho stále ještě mladé a nejisté stěny, zase jej jaksi vyjímají před ostatní podobné strýce jeho věku jako něco zvláštního proto, co prožil, nechtějí mu dopřát tu nádheru klidu a ticha průměrnosti, po níž tak toužil. Vojtěch proto mlčí, Eliška též, cvrkání cvrčka teď zesílilo, jde ho slabě slyšet i zde vevnitř.

Pan Perutz vstává: „Jestli to nevádí, šel bych spát.“

Eliška vstává také, musí mu ukázat, kde se může umýt, kde si má lehnout. Vojtěch ho zadrží: „Jen dvě věci. Bylo to opravdu tak zlé?“

„Mnohem horší.“

Vojtěch neví, co si pod tím má představit, ale co už s tím.

„A ještě jedno. Jaké ti lidé měli oči?“

Pan Perutz se ušklíbne: „Co já vím. Modré, hnědé, zelené, červené... Takové, jako máme vy a já. No co byste čekal,“ dodá po chvilce. „Dobrou noc.“ A v doprovodu lékařovy ženy mizí, odchází, oba dva jsou potichu, jen pan Perutz trochu funí a schody do patra zavržou, nechávají Vojtěcha sedět v pokoji jen s jeho myšlenkami a dlouhým nosem, svázaného tenkým proužkem jako zajatce u nepřátelského totemu. Přestože tělo je připoutáno, duše však přece pracuje, dokonce létá; opouští tělo a hledí na něj z druhé strany pokoje, rozfoukává mlžný opar májového večera v místnosti a pozoruje se; vidí se, že má kalhoty, košili a kravatu, že je docela běžný člověk, vidí i presidenta Masaryka nad sebou, co tu visí jen dva týdny, a ten také má kalhoty, košili a kravatu. Každý je má, jeho otec je měl, každý je normální člověk, jen pan Perutz má nahoře v ložnici úhledně složený balíček smradlavých potrhanych hadrů.

On jich měl také spousty, jeho šaty visely na ramínkách, manšestr, koženky, všechno možné, občas i něco lepšího, některé ošoupané, to dá rozum, že za války nelze být docela hogo fogo, ale měl je, to bylo důležité, nemusel se stydět za to, jak vypadá, když vyšel na ulici, a že on vycházel a často, nejdřív dostudoval – těsně předtím, než zavřeli vysoké školy, pak chodil, kam to šlo, do divadla, na výstavy, na fotbal, do kina, tančit, každá zábava, která nebyla zakázána, ho lákala, taky do práce, pak na schůzky s Eliškou, vždy na sobě měl kalhoty, košili a kravatu, rád se nechal objímat proužky, jak jen to šlo, po válce chtěl jít s Eliškou na Petřín, *šeříky až bílé začnou kvést*, chtěl slavit, chtěl tančit celý den a celou noc, chtěl

žít, to pan Perutz také, jen tak nějak jinak, tak nějak naléhavěji...

Paradox je to, že konec války trávil tady na venkově, ale chtěl tehdy za otcem, neměl už tak docela zdravé srdce, měl rád někoho nablízku, byl proto rád, že mu přidělili místo zase tady doma, že se obloukem vrátil do svého rodiště, trochu ho to celého uklidnilo, že měl svých pár pacientů, kterým se věnoval, kupříkladu tu souchotinářku, na niž neměl myslit. Konec války byl v mnohém obřadný, vrátil se večer domů a nešli na Petřín, ale do zahrady a chodili po měkkém trávníku, když se setmělo, pověsili na zeď presidenta Masaryka, a taky tancovali, ale jen pár tanců na gramofonovou desku, co se vešlo takhle po pokoji, který byl v žlutém domku a měl cvrčka za okny, byli úplně sami o té euforické noci zázraků, světlo lustru se obrazilo v lesklé černé knihovně a také v Eliščiných očích, těch jiskřivých démantech, jen Rais, Jirásek, Třebízský, také Němcová byli s nimi a pozorovali je, ale ti se nepočítají, mlčeli přitom a byli spokojení, protože Vojtěch a Eliška se chovali moudře a dospěle, uvážlivě, slavili docela jinak, než on si snad kdy představoval, ale ta důstojnost opájela více než nejtvrďší alkohol. Hergot, takový májový večer kdyby byl každý; kdyby každý večer v máji zbavil člověka něčeho tak těžkého a hrozného, kdyby o každém člověku cítil tak laskavou důstojnost...

Jak tak na sebe hleděl z kouta místnosti, soudil se.

Hele, hele, ty, no, hej ty tam, k tobě mluvím. Tak se na mě aspoň podívej, když si s tebou povídám! Tak bude to? Celou tu dobu jsi takhle seděl a myslel na to, jak se po válce zliješ radostí nad vítězstvím druhých, neudělal jsi nic. To není tvoje vítězství, co si to lžeš do kapsy! To tě doma neučili, že lhát se nemá? Kdo lže, ten krade a do pekla se hrabe. Takhle se to povídalo mně,

takhle to bylo říkáno mým rodičům, a ještě těm jejich! A sed' rovně! V tom to bude – tys seděl křivě, záda se ti z toho ohnula jak dva paragrapy. Kdo ví, jestli ještě někdy budeš našlapovat zpříma. Budeš pajdat na stranu, až se potáhneš ulicí, budeš na tom hůř než ta tvoje souchotinářka. Děti se ti budou smát. A nemysli na ni furt, však ona to ještě chvilku zvládne, i kdyby ne, lidé umírají a svět stojí! Tvůj otec zemřel, ty jsi dělal, jak kdyby padala nebeská klenba, je to přitom pitomost – tvůj otec zemřel v lehátku, jak asi umírali ti jiní... Ale na to ty jsi nemyslel, vid', nebylo přece nikdy tak zle...

Ten tvůj nos. Vidiš ho? No jako Pinocchio. Ovšem to není žádný stín, ba ne, nic takového. Takhle vypadá přirozeně po tom všem, co jsi vyváděl. Teď jsi zvědavý, co, kde, jak pan Perutz. Ale ještě rok nazpátek jsi po něm ani nevzdechl. Natož po nějakých jiných, co mizeli z očí, mizeli z mysli. Tvůj strýc alespoň bojoval, byl mladý, bylo mu dvacet dva let, měl žít, radovat se z každého dne, zůstalo jen jméno a věk, pár písmenek, ani kosti se nenašly, prý nevěstný kdesi v Itálii, to byl hrdina. Po tobě neštěkne ani pes...

Cítil potřebu se hájit. Hájit se sám před sebou, před dotěrným svědomím.

Vždyť já taky jen žil, radoval se z každého dne. A on nešel bojovat dobrovolně, donutili ho. Já nejsem hrdina, však to vím. Ale nežije se ze statečnosti, nežije se z dobra, toho se nenapíšeš, nekousneš si do něj. Žije se z pocitů. Já byl možná přízemní, možná jsem na všechno kašlal, ale teď... jsem se postaral o pana Perutze. A ne jako jiní, protože bych byl sobec, protože bych tím smýval staré hříchy..., ale z upřímného soucitu. Že měl tak uhrančivé oči, že tak vášnivě toužil po životě. Já bych jim snad pomohl i tehdy, ale to bych je musil vidět, to bych jim musil pohlédnout

do očí. A já je neviděl, nikdo je neměl spatřit. Oni mizeli... a mně by přitom stačilo vidět ty zatracené oči..., pár prostých modrých očí, ze kterých bych vyčetl vše.

Potřebuji pocit, dobrý pocit, teď teď mohu mít, pomohl jsem člověku, i když je třeba už pozdě, i když jsem mohl dělat víc a dříve. Nech mi ho prosím. Pan Perutz dostal kalhoty, košili a kravatu. A dostal také pocit. Pan Perutz u nás dostal pocit, že je člověkem. Po válce přece netoužil po ničem víc... Dali jsme mu ho. Tak mě probůh nech na pokoji...

Snad. Konečně.

Ze schodů sešla Eliška, vstoupila do pokoje. Vojtěch nic neřekl. Byl zachmuřený. Dusil se na tom prokletém proužku, který se mu omotal kolem krku a pak šplhal ke stropu vytvářeje hrůznou oběšencovu smyčku. Eliška musela přiskočit a servat ho z něj. Už bylo téměř pozdě, Vojtěch pomalu modral, už jen slabě sípal z posledních sil. Vstal, chvilku vrávorál. Konečně se vzpamatoval. Došel ke gramofonu a vytáhl desku. Potom docela mlčky tančili v mlžném májovém večeru, byli přitom vážní, cvrkali k tomu cvrček, díval se na to prezident Masaryk, Rais, Jirásek, Třebízský, také Němcová, jen těch několik kroků, co šlo udělat po pokoji, pak ji políbil a pak zhasili světlo a šli spát, celý dům se potopil jako mořský koráb do tmy, která byla nesmírná a všeobjímající, ale májová, to je důležité, protože večery v máji snímají těžká břemena z bolavých zad, tma májová, a proto klidná a něžná, celá něžná, tak lehce, jemně něžná, jako když trpí Kristus...

U snídaně Vojtěch jedinkrát nepromluvil o Terezíně, o tom všem. Pan Perutz byl normální člověk, běžný host, snad pacient, ach ano, neznámý, cizí pacient... Hovořili o literatuře, tedy o Raisovi, Jiráskovi, Třebízském, také Němcové, i o těch běžných věcech –

o másle, vejcích, mléku, také slanině – vyšlo to nastejno, občas někdo poprosil druhého o nůž nebo solničku a ten druhý mu je podal.

Potom se pan Perutz dovolil, jestli si smí ony šaty, co měl na sobě, ponechat. Probůh, co je to za otázku, jistěže smí. Vždyť jde jen o kalhoty, košili a kravatu, nic víc. A potom pan Perutz prohlásil, že už musí jít dál. Vojtěch se nabídl, že jej svezde do dalšího městečka, pan Perutz děl: „Ale ne,“ ovšem neznělo to nijak tvrdě, nakonec se nechal přesvědčit. Nasedli do vozu, nebe už bylo zase modré a vysoké, skoro nekonečné, že jen ta lípa na návsi se do něj došplhala, ptáci pěli, slyšeli cvrčet cvrčka, ale sovu ne, protože už byl den a nebyla noc, žlutě omítnutý dům zářil, teď se skvěl v celé své kráse, nastartovali a měkký hebký trávník se zachvěl vzrušením, projeli dřevěnou branou na šterkovanou cestu, co kamínky skřípěly pod koly, a zmizeli v dálce, Eliška jim k tomu mávala...

Později toho dne – to už se opět blížil večer, májový večer, večer v máji – lékař dorazil k domu souchotinářky a dozvěděl se, že mladá žena před krátkou chvílí zemřela. Prý byla přitom docela klidná, jen moment předtím poznamenala, že venku šefíky už bílé začaly kvést, pak bum, zničehonic nebyla... Měla vskutku pravdu, šefíky byly nádherné, obrovské, takové ještě neviděl, a omamné voněly. Musil jí zatlačit oči. Naposledy do nich pohlédl. Neviděl v nich už dočista nic, jen hroživou mlhu, mohutnou duchnu smrti, kterou si její duše – křehká a poděšená malostí tohoto světa – přetáhla přes hlavu, jako když se malé dítě léká bouřky.

Odjížděl s těžkým srdcem švestkovou alejí. Lidé umírají a je to tak správné, umíráme proto, abychom žili, těšil sám sebe. Když jel po návsi, pohlédl do koruny té lípy. A viděl ji

tam. Mrštně šplhala v jejích větvích až k místu, kde se lipové ratolesti vplétaly do mřížoví nebeské brány, aby na ni pokorně zaklepala. Pan Leopold Perutz nejspíš někde v městečku právě vytahuje karty z balíčku, žaludské eso se na něj strašlivě sklebí, protože to tak má každý večer ve zvyku. A jeho oči se jistě už ničím neliší od očí, které má on, Vojtěch, či snad Eliška, protože je to člověk s kalhotami, košilí a kravatou, jaké má i prezident Masaryk.

Myslel snad Vojtěch, že zažil v posledním dni něco zajímavého? Ale ne, byla v tom smrt, bylo jí hodně, seděla s nimi a klepala jim na rameno po celou dobu, ale bylo to přitom tak obyčejné, protože pan Perutz byl obyčejný člověk, chtěl být obyčejným člověkem, venkovským učitelem, měl na to právo být obyčejným člověkem a o to se celou dobu bojovalo. Vojtěch po večeri přemýšlel, jak ho uctít. Mohl s Eliškou mluvit o tom hrozném, co se dělo, o tom zlém, čím pan Perutz prošel. Ale to by nebylo správné, to by pan Perutz nechtěl. Po večeri otevřeli knihovnu z lesklého a černého dřeva a dlouho četli, za okny se mezitím setmělo, cvrčel cvrček a houkala sova, ale oni stále četli a nenechali se vyrušit, četli Raise, Jirásku, Třebízského, také Němcovou.

DAVID SELTENREICH (2006) studuje na pražském Gymnáziu Budějovická. Zajímá se především o moderní historii. V roce 2024 zvítězil v 53. ročníku

celostátní dějepisné olympiády. Do budoucna zvažuje studium historie, práv či žurnalistiky. Věnuje se povídkové a esejistické tvorbě, za níž byl krom jiného oceněn např. Cenou Bronislavy Müllerové (uděluje nadace Jana Husa a Společnost Ferdinanda Peroutky), Cenou Erika Poláka (Terezínská iniciativa) či Literární cenou Waltera Sernera (ÚSTR). Příležitostně publikuje ve sbornících, antologiích a také v časopise MČ Praha 7 *Hobuleť*.